

Г. В. Возняк

Теоретико-методологічні аспекти формування моделі смарт-спеціалізації регіонів України

Розглянуто теоретико-методологічні аспекти стратегування регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації. З'ясовано сутність, особливості та доцільність запровадження розумної спеціалізації на регіональному рівні. Розкрито дуальний характер її функціонування, а саме: як інструменту політики регіонального розвитку та як концепції (технології) визначення пріоритетів для розроблення політики максимізації інноваційного потенціалу регіону. Подано принципи формування регіональних стратегій на засадах смарт-спеціалізації. Запропоновано візію формування регіональної стратегії на засадах смарт-спеціалізації, яка передбачає логічну послідовність етапів з чітким визначенням завдань, переліком наукових методів, методологічних підходів і принципів. Наголошено на неоднозначності концепту смарт-спеціалізації та обґрунтовано існування низки методологічних перешкод для реалізації смарт-стратегій. Доведено, що, попри низку проблем, вирішення яких лежить у площині відшукування балансу інтересів у взаємодії влади, бізнес-середовища, наукової спільноти та представників громадськості, запровадження концепції смарт-спеціалізації у вітчизняну практику стратегування регіонального розвитку не має альтернатив.

Ключові слова: смарт-спеціалізація, стратегування, розвиток регіону, регіональна стратегія, економічне зростання, регіональна політика.

Постановка проблеми. Упродовж останнього десятиліття питання обґрунтування нової парадигми регіонального розвитку набувають особливої ваги, оскільки старі методи реалізації політики регіонального розвитку за принципом «зверху вниз» себе вичерпали, не враховували місцеві особливості територій, їхні сильні / слабкі сторони з позиції структури економіки, інститутів знань, інноваційного потенціалу тощо. А тому потребам сьогодення відповідає нова політика регіонального розвитку, яка би враховувала спеціалізацію регіону, була багаторівневою, інноваційно орієнтованою, спрямованою на підсилення конкурентних переваг регіонів тощо.

Саме така політика, яка опирається на розумну спеціалізацію (smart specialization) регіонів останнім часом набула особливої популярності в європейських країнах. Концепція смарт-спеціалізації впродовж останніх років є не тільки основою та інструментом реалізації політики згуртованості ЄС, не тільки передумовою фінансування країн чи регіонів зі структурних фондів ЄС, але і слугує методологічним підґрунтям стратегування регіонального розвитку, позаяк забезпечує підхід до розроблення політики максимізації інноваційного потенціалу регіону, виявлення та стимулювання унікальних галузей чи видів економічної діяльності, підтримка яких може дати суттєвий соціально-економічний ефект у майбутньому.

Україна взяла курс на побудову європейської моделі стратегічного планування регіонального розвитку. У цьому сенсі нове бачення регіонального розвитку в Україні на період до 2027 року [1] базується на створенні достатніх умов для комфортного проживання, самореалізації та розвитку громадян, підвищення якості їхнього життя в кожному регіоні. За таких умов фокусом вітчизняної новітньої регіональної політики стають багаторівневність, інноваційність і спрямованість на різні типи територій. У цьому контексті слід зазначити, що, згідно з чинними нормативно-правовими документами (враховуючи дію Угоди про асоціацію з ЄС, яка зобов'язує нашу країну до кінця 2025 р. максимально наблизити своє законодавство до законодавства ЄС), починаючи з 2018 р. планування регіональних стратегій до 2027 р. в Україні відбувається із застосуванням методології, яка передбачає визначення пріоритетів на засадах смарт-спеціалізації (S3). Вважається,

що впровадження саме технології смарт-спеціалізації в процес стратегічного планування регіонального розвитку в Україні дасть змогу визначити на рівні регіонів пріоритетні сфери в певних галузях економіки для інвестування, що сприятиме підвищенню ефективності використання власних і залучених фінансових ресурсів регіонів завдяки зосередженню їх на розвитку інновацій у потенційно перспективних видах економічної діяльності. Що не менш важливо, стратегування розвитку регіонів на засадах смарт-спеціалізації є ключовою умовою отримання коштів на фінансування розвиткових проєктів із структурних фондів ЄС.

Аналіз останніх досліджень. Окреслена тематика через свою значущість упродовж останнього періоду перебуває у фокусі наукових досліджень представників економічної науки. На основі європейського досвіду впровадження смарт-стратегій В. Белявцева та Д. Хрипунова обґрунтовують невідповідність планування та реалізації цієї стратегії у вітчизняній практиці [2]. Доцільність залучення кластерів до реалізації стратегії розумної спеціалізації аргументована в дослідженні [3]. Проблеми зміцнення конкурентоспроможності регіону залежно від ефективності діяльності місцевого самоврядування та територіальних громад на основі смарт-спеціалізації активно дискутуються в дослідженні [4] і ін. Попри значний доробок та наукову дискусію щодо доцільності адаптації європейської практики смарт-спеціалізації в Україні, теоретико-методологічні аспекти все ще потребують додаткового обґрунтування.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад імплементації моделі смарт-спеціалізації у вітчизняну практику стратегування регіонального розвитку.

Основні результати дослідження. Розкриття теоретико-методологічних аспектів імплементації моделі смарт-спеціалізації у вітчизняну практику потребує акцентування уваги на наявних наукових підходах розуміння сутності смарт-спеціалізації (табл. 1).

Особливістю технології смарт-спеціалізації є виявлення пріоритетів у галузі досліджень та інновацій для створення конкурентних переваг, що дозволить активізувати довгострокові структурні зміни в економіці регіону та сформувати таку політику, яка дасть змогу регіону зайняти свою нішу на глобальних ринках. Заходи реалізації політики регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації охоплюють елементи як вертикальної, так і горизонтальної її складової. Спрямованість такої політики вбачається в запровадженні нових методів управління через тісну співпрацю між національними та регіональними органами влади, що відповідають за розроблення та впровадження регіональної політики на засадах смарт-спеціалізації, а також зацікавлених сторін (підприємці, наука, суспільство).

Констатуючи підвищений науково-практичний інтерес до смарт-спеціалізації, не можна не помітити її дуальний характер, а саме: з одного боку, її трактують як інструмент політики, з іншого – як концепцію стратегування (що містить багато спільного з кластерною політикою, кінцева мета якої – підвищення конкурентоспроможності економіки європейських країн. У літературі можна натрапити на дослідження, в яких розумну спеціалізацію розглядають як продовження кластерної політики [12]).

У науковому середовищі до принципів, на яких базується розвиток регіону на основі смарт-спеціалізації, відносять [6, с. 194]:

- економічне зростання і створення нових компаній шляхом виходу на ринок нових гравців, диверсифікації компаній, а також їх агломерації в межах інноваційних кластерів, що в підсумку стимулює економічне зростання регіону;
- інновації, які з'являються у відповідь на ті чи інші виклики та є рушійною силою структурних змін у певних галузях економіки та сегментах ринку;
- спеціалізація, що дозволяє більш ефективно використовувати обмежені ресурси, а завдяки економії від масштабу – знижувати ціни для споживачів;

Таблиця 1

Систематизація наукових підходів до розуміння сутності поняття «смарт-спеціалізація»

Автор	Зміст	Акцент у підходах
[5]	Смарт-спеціалізація – це національна або регіональна інноваційна стратегія, в якій визначено пріоритети для створення конкурентних переваг шляхом розвитку й пристосування власних потужностей з досліджень та інновацій до потреб бізнесу для того, щоб послідовно відповідати новим можливостям і ринковим змінам, уникаючи при цьому дублювання і фрагментації зусиль. Розробляють стратегії смарт-спеціалізації шляхом залучення до процесу підприємницького пошуку національних або регіональних органів влади і зацікавлених сторін, таких як університети та інші вищі навчальні заклади, представників промисловості і соціальних партнерів	Використання власних можливостей задля отримання конкурентних переваг
[6]	Розумна спеціалізація – це нова концепція регіонального розвитку, яка поєднує промислову та інноваційну політику і покликана сприяти ефективному та дієвому використанню державних інвестицій за рахунок зосередження на сильних сторонах регіону, що й становлять власне спеціалізацію регіону	Поєднання промислової та інноваційної політики регіонального розвитку для ефективного використання державних інвестицій, фокус на спеціалізацію регіону
[7]	Смарт-спеціалізація – це стратегічний підхід до розроблення політики максимізації інноваційного потенціалу регіону незалежно від того, чи є регіон економічно сильним або слабким та чи пов'язано це з високотехнологічними інноваціями	Максимізація інноваційного потенціалу регіону незалежно від економічного становища
[8]	Розумна спеціалізація – це індустріальна та інноваційна система для регіональних економік, яка має на меті продемонструвати, як державна політика, ринкова кон'юнктура, а також політика в галузі досліджень, розробок та інвестицій в інноваційні процеси можуть впливати на економічну, наукову та технологічну спеціалізацію регіону, а отже, на його продуктивність, конкурентоспроможність та економічне зростання	Система регіону (індустріальна чи інноваційна), покликана підтвердити здатність впливати на економічну, наукову та технологічну спеціалізацію регіону
[9]	Розумна спеціалізація – це виявлення унікальних функцій і активів кожної країни і регіону, підкреслення конкурентних переваг кожного регіону та зосередження уваги регіональних партнерів на баченні майбутніх досягнень	Технологія виявлення унікальних особливостей території, зосередження уваги на баченні майбутніх досліджень
[10]	Смарт-спеціалізація – це концепція та політика інноваційного регіонального розвитку Євросоюзу, яка сприяє економічному зростанню в регіонах через краще розкриття його потенціалу. Базується на партнерстві між представниками бізнесу, влади, науково-технічних установ та громадськості. Особливість цієї політики полягає в тому, що влада спонукає та стимулює підприємців, науку та розробників краще співпрацювати з підприємствами для розкриття головних напрямів та / чи секторів спеціалізації регіону	Економічне зростання регіону через розкриття власного потенціалу
[11]	Смарт-спеціалізація – це підхід до стратегічного планування, що передбачає аргументоване визначення в межах регіональної стратегії окремих цілей та завдань щодо розвитку окремих видів економічної діяльності, які мають інноваційний потенціал, урахування конкурентних переваг регіону, та сприяють трансформації секторів економіки в більш ефективні	Підхід до стратегічного планування для визначення цілей щодо розвитку ВЕД, що мають інноваційний потенціал

Джерело: складено автором на основі [5-11].

- підприємницький пошук, коли підприємці активно взаємодіють з університетською наукою, отримуючи від неї нові ідеї; стимулюють у своїх компаніях організаційні та маркетингові інновації, виробляють продукцію, що користується попитом у державному секторі (через систему держзамовлень);
- відкритість, що є ключовою властивістю всіх суб'єктів, які задіяні в реалізації політики розумної спеціалізації;
- моніторинг та оцінювання допомагають політикам уникнути помилок у визначенні пріоритетів, а також дослідити «інноваційний клімат» у регіоні.

Вважається, що концепція смарт-спеціалізації завдяки ефективному використанню публічних інвестицій, нарощенню інноваційного потенціалу та концентрації обмежених фінансових і людських ресурсів на потенційно конкурентоспроможних сферах покликана сприяти економічному зростанню регіонів. Регіональні особливості – вихідна точка підприємницького відкриття. Основою такого концепту є тісна взаємодія влади, представників бізнесу, наукових установ і громадськості, а рішення базуються на нових знаннях, розподілених між зацікавленими сторонами. По-суті, ознаками, що відрізняють смарт-спеціалізацію від звичної моделі економічного зростання регіону, є: а) наявність потенційних інноваційних систем, динаміка розвитку яких залежить від успадкованих структур; б) наявність механізмів і «гравців / агентів» реалізації стратегії, які можуть використати свої активи та ресурси для набуття знань (ідеї, людський капітал, науково-дослідна співпраця тощо), аби перетворити місцеві економічні можливості на каталізatori (чи рушійну силу) розвитку регіону. Заради справедливості потрібно зазначити, що на початкових етапах становлення ця концепція за своєю сутністю була галузевою. З часом вона була адаптована до регіонального контексту та почала застосовуватись як інструмент вироблення політики, що опирається на знання, можливості, особливості регіону та ключових «гравців», між якими передаються знання.

Ведучи мову про смарт-спеціалізацію як технологію планування регіонального розвитку, доречно зазначити, що експерти Європейської комісії виробили чіткі правила вибору пріоритетів інноваційного розвитку, узагальнивши їх у Керівництві з розроблення дослідницьких та інноваційних стратегій розумної спеціалізації [13], в якому передбачили розподіл функцій за рівнями управління, чітку послідовність (етапи) розроблення та реалізації інноваційних стратегій, систему показників для визначення спеціалізації регіону тощо. Ідеологи політики регіонального розвитку на засадах смарт-спеціалізації передбачили, що влада повинна спонукати та стимулювати бізнес, науку та розробників співпрацювати між собою задля розкриття важливих напрямів (чи секторів) спеціалізації регіону [14].

Зважаючи на більш ніж п'ятнадцятирічний досвід використання цього концепту в країнах-членах ЄС для розроблення національних і регіональних інноваційних стратегій, можна помітити, що такі методи стратегування дозволили розробляти не тільки заходи з вирішення економічних, але і соціальних проблем регіону, що, своєю чергою, слугувало передумовою економічного піднесення та створення робочих місць, а відтак і сприяло перетворенню регіонів на кластери в межах європейських стратегічних пріоритетів зростання.

Основою будь-якого наукового дослідження є процес пізнання, що також потребує розроблення концептуального бачення відповідно до запропонованої методології*. Формування регіональних стратегій на засадах смарт-спеціалізації передбачає логічну послідовність етапів, чітке визначення завдань, перелік наукових методів, методологічних підходів і принципів (рис. 1).

На першому етапі, застосовувавши такі методи аналізу, як SWOT-аналіз, порівняльний і кластерний аналіз, прогнозування, соціологічне опитування, експертне оцінювання тощо, слід проаналізувати статистичні дані регіону,

* Тут і далі під методологією дослідження будемо розуміти сукупність методів і принципів дослідження, що застосовуються залежно від специфіки об'єкта пізнання.

глобальні тенденції (які можна використати для розвитку підприємництва в регіоні), оцінити наявні активи регіону, проблеми економіки, сильні і слабкі її сторони; визначити конкурентні переваги та місце регіону відносно інших регіонів, а також динаміку розвитку підприємницького середовища, включно з його здатністю генерувати інноваційні ідеї. Особливу увагу варто приділити аналізу інноваційної активності в регіоні та системам їх підтримки; витратам на дослідження та інновації; людським ресурсам, технології; інноваціям у державному секторі; тенденціям поширення електронного врядування; видаткам бюджету на дослідження та інновації.

До процесу аналізу та обговорення мають бути залучені стейкхолдери, органи влади та зовнішні експерти. Результатом етапу мають стати виявлені резерви та можливі області конкурентних переваг (науково-технологічна, економічна та відносна спеціалізація регіону).

Другий етап передбачає активне обговорення майбутньої стратегії із залученням максимальної кількості фахових учасників (відповідальні за розроблення стратегії органи влади, ЗВО, наукові установи, промисловість, інвестори, представники громадянського суспільства та ділової спільноти, вітчизняні / міжнародні експерти тощо). Важливо, щоб групи учасників були збалансовані, бо це дозволить уникнути лобювання інтересів зацікавлених у прийнятті рішень місцевих стейкхолдерів. Для прийняття рішень важливо, щоб учасники проявляли ініціативу відповідно до своїх компетентностей, можливостей і досвіду. Представництво членів груп визначається, виходячи з регіональної специфіки. Періодичність зустрічей, ефективна комунікація, забезпечення зворотного зв'язку і локація – важливі аспекти, адже від них залежить успішність просування процесу розроблення та імплементації стратегії.

На третьому етапі виробляється спільне (для всіх зацікавлених сторін) бачення розвитку економіки регіону, напрацьовується майбутній сценарій змін з виокремленням реалістичних цілей і конкретних методів їх досягнення. Важливо, щоб це спільне бачення всіх груп учасників було одночасно і рушієм, і основою зміцнення їхніх інтересів. На цьому етапі суттєве значення (для формування майбутньої стратегії) має правильне визначення позиції регіону на міжнародній мапі. Річ у тому, що залежно від типу (зона промислового виробництва, центр знань, регіон з високим рівнем НДДКР тощо) у перспективі регіони будуть залучатись до різних програм: чи в напрямі підсилення соціально-економічних змін, чи стимулювати технологічні зрушення, чи нарощувати науковий потенціал.

Міжнародні практики свідчать, що в методології формування стратегічної політики регіонального розвитку доречно послуговуватися таким інструментом, як форсайт (або сценарне прогнозування розвитку на десятирічну та більше перспективу), обговорюючи стратегію регіональної трансформації. Популярність цього методу обумовлена: а) консолідацією різнопрофільних зацікавлених фахівців у визначенні пріоритетів і розподілі фінансування; б) орієнтацією на вироблення чітких заходів з досягнення цілей; в) генеруванням альтернативних сценаріїв з огляду на невизначене майбутнє; г) максимальним урахуванням чинників впливу на процеси розвитку регіону. Важливими інструментами комунікацій на цьому етапі є спільні воркшопи, круглі столи, семінари, візити до стейкхолдерів, зустрічі з місцевим бізнес-середовищем тощо.

Вибір обмеженої кількості пріоритетів (вузька спеціалізація) на основі визначених особливостей розвитку регіону, що базується на підприємницькому відкритті, відбувається на четвертому етапі. Слід визнати, що ні вітчизняна, ні європейська практика не містить покрокового алгоритму реалізації підприємницького відкриття. Для кожного регіону є своя специфіка, хоча загальні правила і рекомендації напрацьовані. Згідно з методикою [15], наприклад, критеріями для визначення смарт-спеціалізації регіону є:

ЦІЛІ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДО 2027 РОКУ

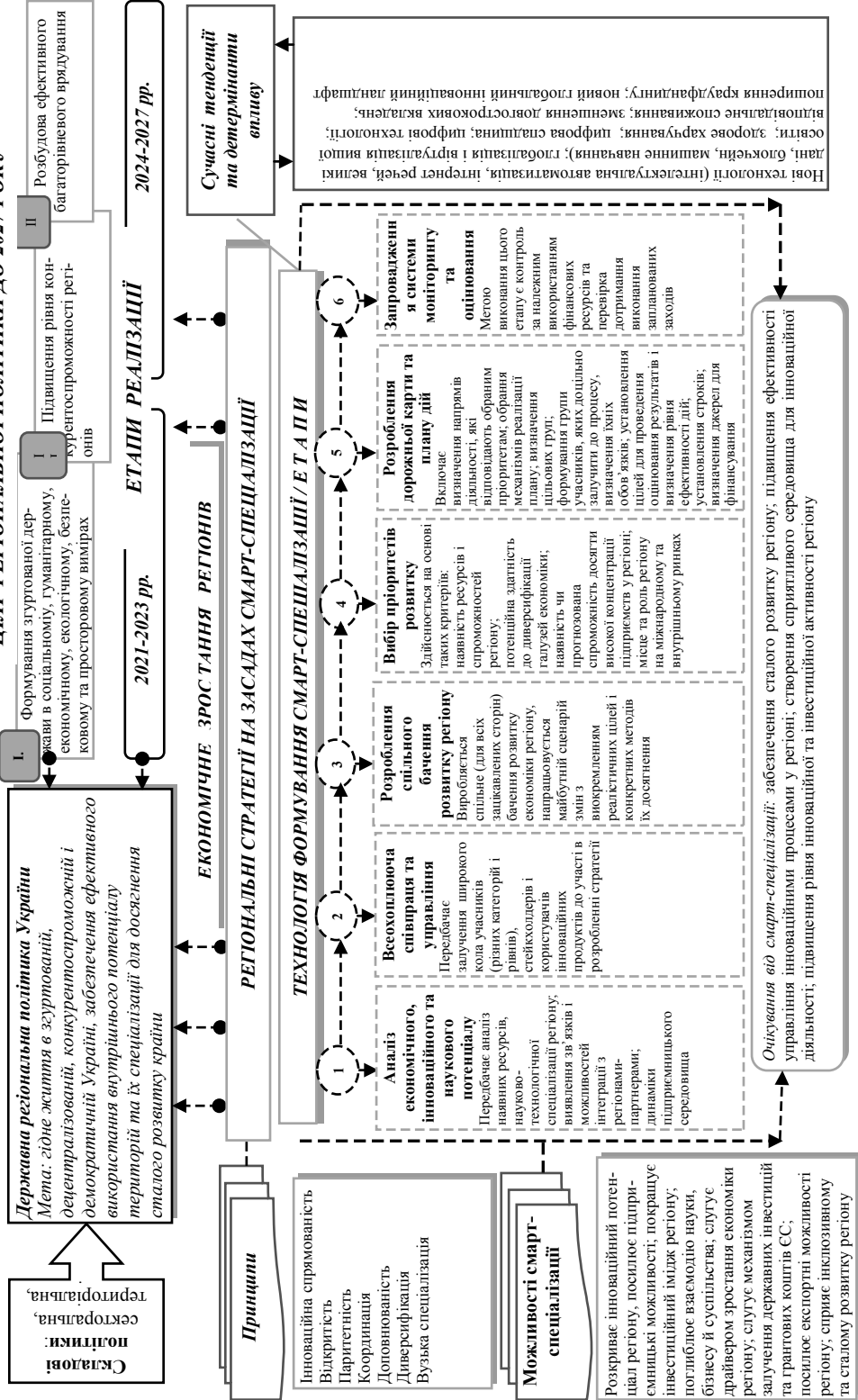


Рис. 1. Візія формування регіональної стратегії на засадах smart-спеціалізації

Джерело: запропоновано автором.

- наявність ресурсів (активів) і спроможності регіону (включно із фінансовим, природно-ресурсним, виробничим, науковим, інноваційним і кадровим потенціалом);
- потенційна здатність до диверсифікації галузей економіки завдяки розробленню конкурентоспроможних кластерів, розвитку міжгалузевих зв'язків або інших видів економічної діяльності;
- наявність чи прогнозована спроможність досягти високої концентрації підприємств у регіоні, зокрема шляхом створення інноваційних систем колективних зусиль на основі державно-приватного партнерства;
- місце та роль регіону на міжнародному та внутрішньому ринках.

Зазначимо, що вибір пріоритетів* (унікальних конкурентних переваг) смарт-спеціалізації не повинен нав'язуватись «думкою впливових учасників» процесу, а має бути результатом їхньої конструктивної співпраці.

П'ятий етап передбачає розроблення дорожньої карти та ефективного плану дій щодо впровадження процесу підприємницького відкриття під час реалізації стратегії регіону на засадах смарт-спеціалізації. У цьому документі мають бути передбачені чіткий набір правил та інструментів, потрібні для досягнення визначених пріоритетів. Узгоджений план дій має містити [16]:

- визначення широких напрямів діяльності, що відповідають обраним пріоритетам і можливим викликам, з якими регіон може зіткнутися;
- визначення проєктів і механізмів реалізації плану;
- визначення цільових груп;
- складання переліку стейхолдерів, яких слід залучити до процесу, та визначення їхніх обов'язків;
- визначення чітких цілей для оцінювання результатів і загальної ефективності дій;
- визначення строків;
- визначення джерел фінансування, орієнтованих на декілька груп і проєктів.

Оскільки процес розроблення стратегії здебільшого супроводжується різного роду ризиками (найбільше щодо визначення пріоритетів), європейські експерти рекомендують спочатку впроваджувати пілотні проєкти для тестування та отримання якомога більше інформації. Це дозволить пересвідчитись у правильності (чи не зовсім) вибору пріоритетів, розширить обсяги інформації щодо інноваційного потенціалу регіону, а відтак і підтвердить практичну спрямованість цієї технології. Важливо зазначити, що впровадження пілотних проєктів має відбуватись за такими ж пріоритетами, що і в смарт-спеціалізації.

Моніторинг та оцінювання виконання стратегії регіонального розвитку відбувається на шостому етапі. Метою виконання цього етапу є контроль за належним використанням фінансових ресурсів і перевірка дотримання виконання запланованих заходів.

Спостереження реалізації стратегії на засадах смарт-спеціалізації має охоплювати індикатори розвитку регіону у порівнянні зі середніми по країні (чи іншими порівнянними регіонами); індикатори результативності в розрізі кожної складової стратегії; індикатори віддачі, які дозволяють оцінити хід виконання заходів з досягнення прогнозованих результатів. Як правило, відповідальними за моніторинг є ті учасники, які відповідають за реалізацію стратегії, тоді як оцінювання проводиться незалежними експертами, залучаються також відповідальні за стратегію. Ефективне оцінювання потребує чітких термінів реалізації завдань на кожному з етапів. Також потрібно визнати, що не існує уніфікованого підходу до системи індикаторів, на основі яких відбувається моніторинг та оцінювання. Водночас обидва процеси є важливими та взаємодоповнювальними. У будь-якому разі результати виконання цього етапу

* Пріоритет – це унікальна інноваційна пропозиція регіону, що дозволяє йому конкурувати з іншими регіонами.

мають засвідчити наявність змін в економіці регіону, особливо в частині зміцнення конкурентоспроможності і здатності генерувати додану вартість.

Розкриваючи теоретичні аспекти смарт-спеціалізації, обґрунтовуючи підвищений науковий інтерес до неї як до концепту, який несе позитивні зміни в структурі регіональної інноваційної політики, слід указати і на те, що наразі немає однозначної відповіді на запитання: чи однакову вигоду від її імплементації отримують регіони з різним рівнем економічного розвитку? Не існує і чітких методологічних підходів до вироблення «дорожньої карти» відшукування пріоритетів розвитку. Наскільки можливою є реалізація підприємницького відкриття в регіонах (як ключового елементу методології) з низьким рівнем технологічної чи інноваційної активності? Чому структурні зміни обов'язково мають бути спричинені економічними агентами певної території, а не, наприклад, тими, які знаходяться на периферії? Ще один важливий аспект, який не можна оминати увагою: концепція смарт-спеціалізації потребує високих інституційних та управлінських можливостей регіонів для реалізації підприємницького відкриття, а відтак і правильного вибору пріоритетів. Європейський досвід доводить, що розроблення стратегії смарт-спеціалізації часто супроводжується низкою труднощів, а наявність стратегії ще не означає досягнення цілей її виконання. Часто причиною такої ситуації є розбіжності між методологічними вказівками та практичним втіленням їх під час стратегічного планування.

Висновки. Попри низку проблем, вирішення яких лежить у площині відшукування балансу інтересів у взаємодії влади, бізнес-середовища, наукової спільноти та представників громадськості і, що не менш важливо, активізації інноваційного поступу в регіонах з боку держави, упровадження концепції смарт-спеціалізації у вітчизняну практику стратегування регіонального розвитку не має альтернатив, позаяк покликане спричинити певні позитивні структурні зміни в економіці регіону, в основі яких лежать підприємницьке відкриття та інноваційний прорив, модернізація наявних галузей (зокрема технологічне переоснащення).

Ведучи мову про впровадження концепції смарт-спеціалізації у вітчизняну практику стратегування регіонального розвитку, важливо наголосити, що впродовж останніх років у стратегічному управлінні регіональним розвитком особливої популярності набуває підхід, орієнтований на результат (так званий RBM-підхід). Вважається, що саме цей стандарт стратегічного планування (набув масового поширення у світових практиках) дасть змогу контролювати ефективність використання публічних інвестицій та комплексно координувати виконання планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 р. № 695. *Урядовий портал*: сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvitku-na-20212027-t50820>
2. Белявцева В. В., Хрипунова Д. М. Ключові виклики реалізації стратегії смарт-спеціалізацій в Україні. *Розвиток підприємництва в Україні: безпека здійснення господарської діяльності*: збірник наукових праць за підсумками круглого столу (14.12.2018, м. Харків). Харків: Право, 2018. С. 69-74. URL: http://ndipzr.org.ua/conference/2018/12/14/Beliavtseva_Khrupunova.pdf
3. Косенкова Т. В. Перспективи розвитку SMART-спеціалізації у Харківській області. *Соціальна економіка*. 2017. Вип. 53(1). С. 76-80.
4. Чикаренко І. А., Маматова Т. В. «Розумна спеціалізація» як цільовий орієнтир стратегічного розвитку територіальних громад. *Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities*. Poland: Publishing House «Baltija Publishing», 2019. С. 406-420.
5. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund.
6. *Інноваційна Україна 2020*: національна доповідь / заг. ред.: В. М. Геєць та ін.; НАН України. К., 2015. 336 с.

7. Амоша О., Лях О., Солдак М., Череватський Д. Інституційні детермінанти впровадження концепції смарт-спеціалізації: приклад старопромислових регіонів України. *Журнал європейської економіки*. 2018. Т. 17. № 3(66). С. 310-344.
8. Фадєєва М. С. Розумна спеціалізація як інструмент трансформації національної економіки (теоретичний аспект). *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26-1. С. 87-92.
9. Бжуска Я., Пика Я. Розумна спеціалізація регіону. *Репозитарій Національного університету «Львівська політехніка»*: сайт. 2012. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.p>
10. Смарт-спеціалізація в Україні – якою має бути цільова модель. *Industry4ukraine*: сайт. 07.11.2020. URL: <https://www.industry4ukraine.net/publications/smart-speczializaczziya-v-ukrayini-yakoyu-maye-buty-czilova-model>
11. Кашевський В. *Елементи процесу підприємницького відкриття у рамках підготовки регіональних стратегій розвитку на період до 2027 року*. 20 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/Protses-pidpriyemnitskogo-vidkrittya.pdf>
12. Hassink R., Huiwen G. Six critical questions about smart specialization. *European Planning Studies*. 2019. Vol 27(10). Pp. 2049-2065. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1650898>
13. Foray D., Goddard J., Goenaga Beldarrain X., Landabaso M., McCann Ph., Morgan K., Nauwelaers C., Ortega-Artilés R. *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS3)*. 2012. 122 p. URL: https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/RIS3_GUIDE_FINAL.pdf
14. Foray D., David P., Hall B. Smart specialization: from academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation. *Semanticscholar*: Website. 2011. URL: <https://pdfs.semanticscholar.org/29ad/6773ef30f362d7d3937c483003d974bc91c5.pdf>
15. Про внесення змін до наказу Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України від 31 березня 2016 року № 79: наказ Мінрегіонбуду від 27.12.2018 р. № 373. *Законодавство України*: сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0082-19#n13>
16. *Керівництво зі стратегій досліджень та інновацій для смарт-спеціалізації. Неофіційна адаптована скорочена версія* / Український інститут міжнародної політики. 2019. 23 с. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Kerivnitstvo-Smart-Spetsializatsiyi-DG-JRC-skrocheniy-ukr-pereklad-1-1.pdf>

References

1. Pro zatverdzhennya Derzhavnoyi stratehii rehional'noho rozvytku na 2021-2027 roky [About the statement of the State strategy of regional development for 2021-2027] (2020). Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine, adopted on 2020, Aug 05, 695. *The government portal*: Website Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnoyi-strategiyi-regionalnogo-rozvytku-na-20212027-t50820> [in Ukrainian].
2. Belyatseva, V. V., & Khrypunova, D. M. (2018). Klyuchovi vyklyky realizatsiyi stratehii smart-spetsializatsiy v Ukraini [Key challenges of implementing the strategy of smart specializations in Ukraine]. In *Rozvytok pidpryyemnytsva v Ukraini: bezpeka zdysnennya hospodars'koyi diyal'nosti* [Entrepreneurship development in Ukraine: security of economic activity]: Collection of scientific papers on the results of the round table (December 14, 2018, Kharkiv). Kharkiv: Law. (pp. 69-74). Retrieved from http://ndipzir.org.ua/conference/2018/12/14/Beliavtseva_Khrypunova.pdf [in Ukrainian].
3. Kosenkova, T. V. (2017). Perspektivy rozvytku SMART-spetsializatsiyi u Kharkivs'koyi oblasti [Prospects for the development of SMART-specialization in the Kharkiv region]. *Sotsial'na ekonomika – Social economics*, 53(1). 76-80. [in Ukrainian].
4. Chykarenko, I. A., & Mamatova, T. V. (2019). «Rozumna spetsializatsiya» yak tsil' ovyy oriyentyr stratehichnoho rozvytku terytorial'nykh hromad [«Smart specialization» as a target of strategic development of territorial communities]. In *Strategic Management: Global Trends and National Peculiarities*. Poland: Publishing House «Baltija Publishing», (pp. 406-420). [in Ukrainian].
5. Regulation (EU) No 1303/2013 of the European Parliament and of the Council of 17 December 2013 laying down common provisions on the European Regional Development Fund (2013).
6. Heyets, V. M., et al. (Eds.) (2015). *Innovatsiyna Ukrayina 2020* [Innovative Ukraine 2020]: National report / NAS of Ukraine. Kyiv. [in Ukrainian].
7. Amosha, O., Lyakh, O., Soldak, M., & Cherevatysky, D. (2018). Instyutysyni determinanty vprovadzhennya kontseptsiyi smart-spetsializatsiyi: pryklad staropromyslovykh rehioniv Ukrayiny [Institutional determinants of the implementation of the concept of smart specialization: the example of old industrial regions of Ukraine]. *Zhurnal yevropeys'koyi ekonomiky – Journal of European Economics*, 17:3(66), 310-344. [in Ukrainian].
8. Fadyeyeva, M. S. (2018). Rozumna spetsializatsiya yak instrument transformatsiyi natsional'noyi ekonomiky (teoretychny aspekt) [Smart specialization as a tool for the transformation of the national economy (theoretical aspect)]. *Prychornomors'ki ekonomichni studiyi – Black Sea Economic Studies*, 26-1, 87-92. [in Ukrainian].
9. Bzhuska, Ya., & Pyka, Ya. (2012). Rozumna spetsializatsiya rehionu [Reasonable specialization of the region]. *Repository of the Lviv Polytechnic National University*: Website. Retrieved from <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/25853/1/65-362-366.p> [in Ukrainian].

10. Smart-spetsializatsiya v Ukraini – yakoyu maye buty tsil'ova model' [Smart specialization in Ukraine – what should be the target model] (2020, Nov 07). *Industry4ukraine*: Website. Retrieved from <https://www.industry4ukraine.net/publications/smart-speczializacziya-v-ukrayini-yakoyu-maye-buty-czilova-model> [in Ukrainian].
11. Kashevskyy, V. (2019). Elementy protsesu pidpnyemnyts'koho vidkryttya u ramkakh pidhotovky rehional'nykh stratehiy rozvytku na period do 2027 roku [Elements of the business opening process in the framework of preparation of regional development strategies for the period up to 2027]. Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/03/Protse-pidpnyemnytskogo-vidkryttya.pdf> [in Ukrainian].
12. Hassink, R., & Huiwen, G. (2019). Six critical questions about smart specialization. *European Planning Studies*, 27(10), 2049-2065. DOI: <https://doi.org/10.1080/09654313.2019.1650898>
13. Foray, D., Goddard, J., Goenaga Beldarrain, X., Landabaso, M., McCann, Ph., Morgan, K., Nauwelaers, C., & Ortega-Argilés, R. (2012). *Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS3)*. Retrieved from https://ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/RIS3_GUIDE_FINAL.pdf
14. Foray, D., David, P., & Hall, B. (2011). Smart specialization: from academic idea to political instrument, the surprising career of a concept and the difficulties involved in its implementation. *Semanticscholar*: Website. Retrieved from <https://pdfs.semanticscholar.org/29ad/6773ef30f362d7d3937c483003d974bc91c5.pdf>
15. Pro vnesennya zmin do nakazu Ministerstva rehional'noho rozvytku, budivnytstva ta zhytlovo-komunal'noho hospodarstva Ukrainy vid 31 bereznya 2016 roku № 79 [On amendments to the order of the Ministry of Regional Development, Construction and Housing and Communal Services of Ukraine dated March 31, 2016 № 79] (2018). Order of the Ministry of Regional Development, adopted on 2018, Dec 27, 373. *Legislation of Ukraine*: Website. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0082-19#n13> [in Ukrainian].
16. Kerivnytstvo zi stratehiyi doslidzhen' ta innovatsiy dlya smart-spetsializatsiyi. Neofitsiyna adaptovana skorochena versiya [A guide to research and innovation strategy for smart specialization. Unofficial adapted abbreviated version] (2019). Ukrainian Institute of International Politics. Retrieved from <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/Kerivnitstvo-Smart-Spetsializatsiyi-DG-JRC-skrocheniy-ukr.pereklad-1-1.pdf> [in Ukrainian].

Voznyak H. V. Theoretical and methodological aspects of forming a model of smart specialization of the regions of Ukraine.

Given that Ukraine has set a course to build a European model of strategic planning for regional development, it is high time to adopt a new regional development policy, which would take into account the specialization of the region and be multilevel, innovation-oriented, and aimed at strengthening the competitive advantages of regions. The purpose of the article is to substantiate the theoretical and methodological principles of implementation of the smart specialization model in the domestic practice of regional development strategy development. The article considers the theoretical and methodological aspects of a regional development strategy based on smart specialization. The essence features and expediency of the introduction of reasonable specialization at the regional level are emphasized. The dual nature of its functioning is revealed, namely: as a tool of regional development policy and as a concept (technology) of determining priorities for policy development to maximize the innovation capacity of the region. The principles of regional strategies development based on smart specialization are given. The paper provides a vision of developing a regional strategy based on smart specialization, which provides a logical sequence of stages, with a clear definition of tasks, a list of scientific methods, methodological approaches and principles. The ambiguity of the concept of smart specialization is emphasized and the existence of several methodological obstacles to the implementation of smart strategies is substantiated, namely, it is not obvious whether regions with different levels of economic development will benefit equally from its implementation. The paper proves that despite several problems, the solution of which lies in finding a balance of interests in the interaction of government, business, academia, and society, the introduction of smart specialization in the domestic practice of regional development strategy development has no alternatives.

Keywords: smart specialization, strategizing, regional development, regional strategy, economic growth, regional policy.

Voznyak Galyna Vasylivna – doktor ekonomichnykh nauk, starshiy naukoviy spivrobotnik, providnyy naukoviy spivrobotnik vidділu rehional'noyi finansovoy polityky DU «Іnstitut rehional'nykh doslidzhen' im. M.I. Dolishnyoho HAH Ukraini» (e-mail: gvoznyak@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2001-0516>).

Voznyak Halyna Vasyliivna – Dr.Sci. (Econ.), Sen. Res., Leading Researcher of the Department of regional financial policy of the Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine.

Стаття підготовлена в межах виконання теми «Методологічні засади smart-спеціалізації регіонів України» (Державний реєстраційний номер 0119U001869).

Надійшло 28.06.2021 р.